

Een studentenkoor zingt voor de Brandenburger Tor het volkslied van de Europese Unie 'Ode an die Freude' op verkiezingsdag 26 mei.

FOTO MARKUS SCHREIBER/AP

DUITSLAND

Duitse jongeren wisten ook hun oma's groen te laten stemmen

De Duitse Groenen werden vorige week de tweede partij, dankzij de stem van jongeren. 'Het klimaat wordt eindelijk niet meer gezien als luxe-thema.'

Door onze correspondent
Juurd Eijvoogel
BERLIJN

Voor Jana Brix (22) waren de Europese verkiezingen een dubbele overwinning. De Groenen werden de op één na grootste partij van Duitsland. En bij de kiezers jonger dan dertig jaar zelfs verreweg de grootste. Liefst eenderde van alle jonge kiezers stemde op de Groenen.

Een paar dagen na de uitslag, achter een kop gemberthee in een Berlijns café, straalt Brix nog steeds. Ze is student - cultuurmanagement - en één van de twee voorzitters van de Berlijnse afdeling van de Groene Jeugd, de jongerenorganisatie van de Groenen. „Je merkte het al tijdens de campagne”, vertelt ze. „We kregen op straat veel aanmoedigingen. En dat bij Europese verkiezingen! Ik zie het als een beloning voor onze jarenlange inzet voor

het klimaat. Een heerlijk gevoel. Het klimaat wordt eindelijk niet meer gezien als een soort luxe-thema.”

De regeringspartijen CDU en SPD blijven achter met een flinke kater. Terwijl de Groenen hun resultaat bijna verdubbelden (van 10,7 naar 20,5 procent), zakte CDU weg van 35,3 naar 28,9 procent, en de SPD zelfs van 27,3 naar nog maar 15,8 procent van de stemmen. Allebei dreigen ze een soort bejaardenpartij te worden - ze moeten het vooral hebben van kiezers van boven de zestig.

Bezorgdheid over klimaatverandering en het milieu was in Duitsland voor bijna de helft van de kiezers (48 procent) het belangrijkste thema, blijkt uit een peiling van bureau Infratest. Immigratie werd slechts door 25 procent genoemd als bepalend voor hun keuze en kwam daarmee op de vierde plaats, na sociale zekerheid en het bewaren van de vrede.

Bij de mobilisatie van de jonge generatie kiezers hebben twee factoren in Duitsland een rol gespeeld, zegt Brix. „Dit voor-

jaar gingen veel jonge mensen de straat op om te betogen tegen een Europees wetsvoorstel dat het auteursrecht aan het internettijdperk moest aanpassen. Dat heeft veel jongeren gepolitiseerd.

„De vrijdagse demonstraties van scholieren voor het klimaat hebben ook geholpen. De meeste scholieren zijn zelf nog niet oud genoeg om te stemmen, maar ze hebben hun ouders en grootouders met het thema geconfronteerd.”

Denk aan het klimaat, oma

Brix zelf ook. Onder het motto 'Oma's stem voor jouw toekomst' moedigde Groene Jeugd jongeren aan om oudere familieleden op te juttten. „Mijn oma is niet zo politiek en ook niet zo 'groen'. Ik heb haar gebeld en gezegd: 'Stem wat je wil, maar denk aan het klimaat. Dat is belangrijk voor mij, ik wil een toekomst hebben'. Wat ze heeft gestemd weet ik nog niet, maar een oom en tante die ik ook belde, hebben op de Groenen gestemd.”

Jonge kiezers hebben geen goede naam

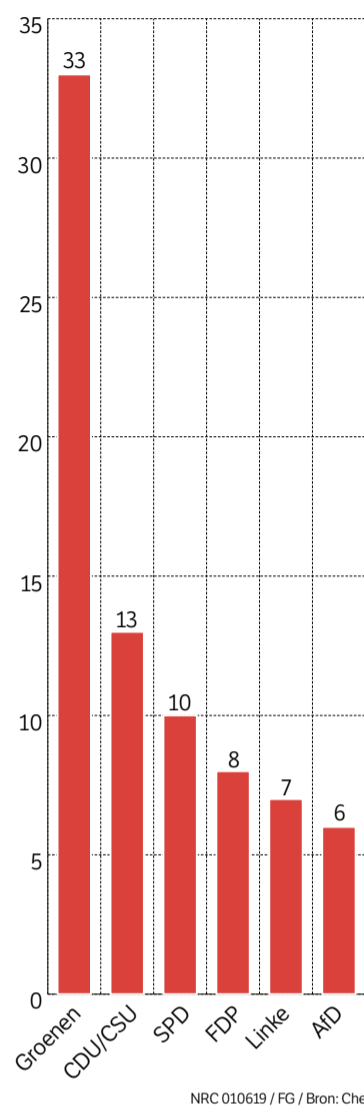
bij campagnestrategen, zegt Pawel Zerka, onderzoeker van de European Council on Foreign Relations (ECFR), per telefoon. „Men zegt dat niet hardop, maar in vertrouwelijke gesprekken hoor je: de groep is niet zo groot, ze stemmen zelden en in Groot-Brittannië toonde het Brexit-referendum nog eens aan dat veel jonge kiezers thuis blijven, zelfs als er veel op het spel staat.”

Zerka zag dit voorjaar iets anders: een sterk politiek engagement onder jongeren in Europa. Begin mei schreef hij er voor de ECFR een artikel over, met de titel: *Europa's onderschatten jonge kiezers*. „Wat er met de Brexit gebeurde was belangrijk. Na de uitslag zeiden veel jonge kiezers in Europa: ik wil niet dat wij in zo'n situatie belanden. Ze beseften dat je een verschil kan maken als je meedoet. Ook de opkomst van nationalistisch rechts heeft tot meer betrokkenheid bij jongeren geleid.”

De situatie verschilt wel sterk per land, benadrukt Zerka. „Niet overal stemmen jongeren zoals in Duitsland. In Polen bij-

Groen verreweg populairst onder jonge Duitsers

Stemgedrag onder Duitse jongeren, 18-29 jarigen in procenten

NRC 010619 / FG / Bron: Chen

voorbeeld deed de radicaal-rechtse Konfederacja, die zegt dat de EU een complot is van homo's, moslims en Joden, het goed bij kiezers jonger dan dertig jaar.”

Om burgers al vroeg politiek bewust te maken, is er in Duitsland een snel groeiend project dat verkiezingen op scholen organiseert (vergelijkbaar met de scholierenverkiezingen in Nederland). Aan deze 'Juniorwahl' namen dit jaar zo'n 650 duizend scholieren deel (tegen ruim zesduizend in Nederland). Het aantal deelnemende Duitse scholen verdrievoudigde sinds 2014 tot 2.750. Scholen die meedoen, moeten zes tot acht lessen besteden aan politiek en aan uitleg over het functioneren van de EU. Kwam bij de Bondsverkiezingen van 2017 CDU/CSU nog als sterkste bij de scholieren uit de bus, bij de Europese verkiezingen wonnen de Groenen de Juniorwahl royaal.

In actie om de ruk naar rechts

In de mensa van de Humboldt Universiteit, aan de boulevard Unter den Linden in Berlijn, zitten de studenten Jan Leisse (19) en Elias Koch (21) aan hun middagmaal - voor de één „een lekkere Schweinebraten met rijst” (Leisse) en voor de ander „een walgelijke Thaise soep” (Koch). Ze studeren allebei sociologie en politicologie, en beschouwen zich als sociaal-democraat. De Europese verkiezingen vonden ze belangrijk - „vanwege het klimaatdebat en de ruk naar rechts” (Koch), „vooral vanwege de opkomst van populisme en omdat er deze keer twee goede Spitzenkandidaten waren, Timmermans en Weber” (Leisse).

Maar pijnlijk waren de verkiezingen ook, erkennen beiden. En niet alleen vanwege de uitslag. De populaire YouTuber Rezo lanceerde een week voor de verkiezingen in een video van bijna een uur (getiteld *De vernietiging van de CDU*) een

frontale aanval op de regeringspartijen CDU, CSU en SPD. Het filmpje werd voor de verkiezingen door 11 miljoen mensen bekeken. De leiders van de partijen hadden moeite effectief te reageren op de harde en emotionele aanval via dit voor hen relatief onbekende medium.

„Ik zou het zelf niet zo presenteren”, zegt Koch, „ik houd meer van een geordend betoog. Maar vooral de kritiek op het klimaatbeleid snijdt hout.” Zijn medestudent voegt toe: „De samenwerking van CDU/CSU en SPD in de Grote Coalitie is een debacle. Dat leidt ertoe dat mensen zich van die partijen afkeren. De kritiek is terecht. Toch geloof ik nog steeds in het idee dat volkspartijen belangrijk zijn voor het bijeenhouden van de samenleving.”

Uitstervende achterban

Lieten de uitslag van de verkiezingen en het filmpje op YouTube een 'opstand van jongeren' zien, zoals de weekbladen *Die Zeit* en *Frankfurter Allgemeine Woche* kopten? „Dit past in een maatschappelijke verandering die al decennia aan de gang is”, relativeert politicoloog Achim Goerres, hoogleraar aan de Universiteit Duisburg-Essen, aan de telefoon. „Steeds meer mensen die opgroeien in gezinnen die het goed gaat, laten zich leiden door post-materiële waarden: zelfontplooiing, wereldvrede, het milieu. De Groenen doen de kiezers een aanbod dat daarbij past. Voor SPD en CDU is dat moeilijker, gezien hun achterban. De tijd dat zij echt grote partijen waren, is voorbij. Ze profiteren er nog van dat de ouderen een grote groep vormen, maar het worden er wel steeds minder, ze sterven uit.”

De Groenen, zegt Goerres, worden vereenzelvigd met het politieke thema dat Duitse kiezers nu belangrijk vinden: het klimaat. „Ze hebben het zogeheten *issue ownership*. Als SPD en CDU ook op dat thema gaan hameren, zal iedereen dat beschouwen als gekopieerd van de Groenen, en kiezen ze liever voor het origineel.”

Of de Groenen de groep jonge kiezers die nu op hen heeft gestemd, kunnen vasthouden, valt nog niet te zeggen, meent Goerres. „Nieuwe kiezers zijn grillig. Pas als ze twee of drie keer hebben gestemd, weet je waar de reis heengaat.”

Bij Hanna Lupper (29) is dat allang duidelijk. Ze zit voor de SPD in de deelraad van de Berlijnse wijk Kreuzberg, waar de Groenen zondag 40 procent van de stemmen haalden, tegen maar 10,5 procent voor de SPD. „De Groenen hebben een duidelijk profiel, en een visie over hetgeen ze de komende tien, vijftien jaar willen bereiken: bescherming van het klimaat”, zegt ze met lichte afgunst.

Lupper was tegen deelname van haar partij aan de Grote Coalitie met CDU/CSU, die vorig jaar na veel weerstand tot stand kwam. „Nu denken mensen: als je SPD stemt, krijg je de CDU erbij. Dat is niet aantrekkelijk als je links bent.” Ze voegt toe: „Een partij die zich bezighoudt met verdelingsvraagstukken hebben we nog steeds hard nodig. Maar jonge mensen zijn opgegroeid in een volledig neo-liberale arbeidsomgeving. Ze weten niet eens meer waar een vakbond toe dient.”

Ontvrede over de eigen partij heerst er ook bij de jongeren van de CDU. „De partij heeft jonge mensen te weinig serieus genomen”, zegt Thorben Meier (31), lid van de Junge Union en rechter-inopleiding. Toen de CDU in een eerste analyse van de verkiezingsnederlaag vaststelde dat de Junge Union met haar conservatieve lijn jonge kiezers had afgeschrikt, reageerde hij bitter. Stank voor dank, schreef hij in het blad *Cicero*, voor al die jonge vrijwilligers die afgelopen weken onvermoeibaar campagne hebben gevoerd. „We moeten als CDU meer onze eigen thema's naar voren brengen, los van wat er binnen de coalitie is afgesproken.” De vergrijzing van de partij is hem een doorn in het oog. „Als je 55 bent, geld je binnen de CDU nog als jongere.” Een bittere grap? „Het is de realiteit.”